

מבט על, גיליון 1265, 27 בפברואר 2020

נגיף הקורונה וישראל

תומר פדלון וגליה לביא

נגיף הקורונה שהתפרץ בחודש דצמבר 2019 בעיר וו-האן שבסין הדביק עשרות אלפים ועד כה גבה את חייהם של מעל ל-2,400 איש. ההתפרצות עוררה בהלה עולמית ומדינות שונות, ביניהן ישראל, נקטו צעדים חסרי תקדים כדי להתמודד עם סכנת ההידבקות ובכלל זאת סגירת השערים בפני זרים המגיעים מסין וממדינות נוספות באסיה, פינוי אזרחיהן מסין והכנסתם לבידוד. חברות עסקיות נקטו גם הן צעדים קיצוניים: חברות תעופה ביטלו טיסות לסין וממנה, וחברות ענק הודיעו על עצירת פעילותן בסין עד הודעה חדשה. מעבר למישור הרפואי, להתפרצות זו ובעיקר לתגובות לה יש פוטנציאל להשלכות נרחבות, בעיקר במישור הכלכלי. לאור מקומה המרכזי של סין בכלכלה העולמית, הרי ששיבוש פעילותה הכלכלית והאטתה צפויים להשפיע בהקשר זה גם על ישראל ועל סביבתה האסטרטגית. עם זאת, בהיעדר התפשטות עולמית רחבת היקף, הפגיעה בישראל צפויה להיות מוגבלת. למעשה, חברות ישראליות אף עשויות למצוא בשעת משבר זו הזדמנויות חדשות לקידום עסקיהן עם סין.

אין להמעיט מתפקידה של סין בכלכלה העולמית ומתרומתה לה, מאז שהצטרפה לארגון הסחר העולמי (WTO) בדצמבר 2001. כיום, התוצר של סין, העומד על 14.1 טריליון דולר, מהווה קרוב לחמישית מהתוצר הגלובלי. לפי הערכות קרן המטבע העולמית, קצב הצמיחה בסין ירד בשנת 2019 ל-6.1 אחוזים, אך חלקה בכלכלה העולמית גדל. השפעתה הגוברת על הכלכלה הגלובלית לא פסחה על ישראל ונובעת, בין השאר, ממדיניות ישראלית המכוונת להידוק הקשרים הכלכליים עם אסיה בכלל ועם סין בפרט. נסיעתו של ראש הממשלה נתניהו לבייג'ינג במארכ 2017, שאלה התלו עשרות אנשי עסקים ישראלים, נועדה להעמיק את הקשרים הכלכליים בין המדינות, כאשר ברקע התעניינות גוברת של סין בחדשנות ובטכנולוגיה ורצון ישראלי להגדיל את הייצוא לסין. במהלך הביקור נחתמו עשרות הסכמים כלכליים בשווי מיליארדי דולרים, במגוון תחומים לרבות מכשור רפואי והייטק. בנוסף הוסכם על זירוז הקמת אזור סחר חופשי בין המדינות והבאת 20 אלף פועלי בניין סינים לישראל.

מאזן הסחר ישראל-סין משקף היטב את הקשר המתחזק ביניהן. בשנת 2009 עמד הייצוא הישראלי לסין על כמיליארד דולר בלבד והייבוא על 4.6 מיליארד דולר. בשנת 2018 זינק יצוא הסחורות (ללא יהלומים) לסין ל-4.7 מיליארד דולר (9.8 אחוזים מהיקף יצוא הסחורות מישראל), ויבוא הסחורות מסין הגיע ל-11 מיליארד דולר (14.9 אחוזים מהיקף היבוא).

התפרצות נגיף הקורונה הביאה לעצירה זמנית מוחלטת של רוב הפעילות העסקית של סין. מפעלים שבתו מעבודה, נמלים נסגרו, תחבורה נעצרה ושרשרות האספקה עמדו מלכת. כל פעילות לא דחופה נדחתה, ובתוך כך משלחות עסקיות יוצאות או נכנסות, משאים ומתנים, רכישות והשקעות. עובדים סינים, שנסעו הביתה לחופשת ראש השנה הסיני, לא הורשו לחזור לעבודתם בשל מגבלות שהוטלו בסין או במדינות שבהן עבדו.

לפי הערכות מעודכנות לשנת 2020, הצמיחה הגלובלית תהיה נמוכה מההערכות המוקדמות, ולכל היותר תגדע 0.3 אחוזים מהצמיחה הגלובלית הצפויה, שתסתכם ב-3 אחוזים. בהקשר זה, הפגיעה המשמעותית ביותר הצפויה במזרח התיכון היא בענף הנפט, שצפוי להיפגע כתוצאה מהפגיעה המידית בענף התעופה ומהירידה בביקושים מסין. סין היא יבואנית הנפט הגולמי הגדולה בעולם, וכמחצית מייבוא הנפט שלה מגיעה מהמזרח התיכון. באמצע חודש פברואר חתך קרטל הנפט, אופ"ק, את תחזית הביקושים לנפט בשנת 2020 ברבע מיליון חביות ליום - ל-99 מיליון חביות. זאת, מחשש להאטה בעקבות התפרצות הנגיף. במקביל, ביקושים נמוכים יותר ובמחיר נמוך יותר מקטינים את ההכנסות של יצואניות נפט כמו מדינות אופ"ק, אך גם ברוסיה. בערב הסעודית - שסין היא יבואנית הנפט הגדולה ביותר שלה, ובמדינות אופ"ק, כבר נשקלת האפשרות להקטין את המכסות כדי להתמודד עם הירידה במחיר. התארכות המשבר עלולה לפגוע מאוד באיראן, שכן 30 אחוזים מכלל הייצוא האיראני שוותר לאחר הטלת הסנקציות עליה, שברובו מבוסס נפט, מיועד לסין.

בניגוד לפגיעה הכלכלית הצפויה לשכנותיה, לישראל יש כנראה פחות סיבות לדאגה. למעט השפעות שניוניות כתוצאה מפגיעה בכלכלה העולמית, העלויות לבוא לידי ביטוי ביתר שאת בשוק ההון הישראלי, היחסים הישירים של ישראל עם סין מתרכזים בסחר, בהקמת תשתיות, בהשקעות, בעובדים סינים בענף הבניה ובתיירות. היבוא מסין לא צפוי להיפגע בטווח הקצר והבינוני ולא צפוי מחסור בסחורות המיובאות מסין, מאחר שחנויות בישראל מחזיקות במלאי מוצרים לטווח של חודשים. עם תום החופשה המוארכת של ראש השנה הסיני כבר החלו מפעלים בסין לחזור בהדרגה לפעילות וניסיון העבר מלמד שהם ישלימו את הפערים בעבודה מאומצת. הייצוא לסין אף הוא לא אמור להיפגע משמעותית. מחצית מסך הסחורות שישראל מייצאת לסין הינם רכיבים אלקטרוניים (2 מיליארד דולר בשנת 2018) אשר רובם מיוצרים על ידי אינטל. לפי מכון הייצוא הישראלי, הרכיבים המיוצרים בארץ נשלחים לסין לבדיקה והרכבה במוצרים השונים, אך לתאגיד בינלאומי זה יש מפעלים רבים ברחבי אסיה והעולם, העשויים לשמש תחליף למפעלים בסין.

בתחומי תשתיות והשקעות, שבהם פעילות מאוד חברות סיניות בישראל, נפרשת הפעילות על פני חודשים ארוכים ואף שנים. לאור זאת, סביר שעם שוך המשבר, העבודה על פרויקטים שכבר החלו תשלים את הפיגור; משאים ומתנים שהיו בתהליך ימשיכו מהנקודה שנעצרו בה; משקיעים ישלימו את הפערים, ואולי אף ביתר שאת. גם בענף הבנייה המצב אינו חמור במיוחד. אומנם לא מגיעים עובדים חדשים מסין כמתוכנן, אך מנגד, אלו שנמצאים כעת בישראל ממשיכים לעבוד ולא עוזבים. אם יימשך המשבר יתכן כי ממשלת ישראל תאלץ לענות לדרישותיהם של "התאחדות בוני הארץ" ולסייע בהבאתם של עובדים ממזרח אירופה ומהרשות הפלסטינית כדי למנוע משבר בענף, אשר סובל ממחסור בעובדים גם ללא השפעת הנגיף.

תחום התיירות הוא הפגיע ביותר כתוצאה מהנגיף. התיירות הנכנסת מסין נמצאת בעלייה מתמדת ובהשוואה ל-2018, בשנת 2019 נהנתה ישראל מגידול של 37 אחוזים בתיירות מסין. אך יש לבחון נתון זה בהקשר: 160 אלף התיירים הסינים שהגיעו לישראל בשנה האחרונה מהווים נתח קטן בלבד (3.4 אחוזים) מהתיירות הנכנסת לישראל. אמנם התייר הסיני נוטה להוציא בישראל יותר כסף בממוצע ליום חופשה בישראל, 230 דולר ביום, בהשוואה ל-150 דולר בלבד שמוציאים מבקרים אצל זרים אחרים, אך הבהלה מנגיף הקורונה הובילה ישראלים רבים לבטל

את חופשותיהם במזרח ולהסתפק בחופשה בישראל, תגובה המהווה פיצוי מסוים על אובדן התיירות מסין.

לסיום, כל מדינה, שהיא חלק מהכלכלה הגלובלית, לא תהיה חסינה בפני משבר הנמשך חודשים רבים ומשתק אזורים כלכליים רחבים ברחבי העולם, כפי שמתרחש במחוז חוביי. השלכותיו האופייניות של משבר פיננסי נרחב צפויות לבוא לידי ביטוי גם כתוצאה ממשבר אפידמי רחב היקף שבמהלכו תירשם האטה חדה בכלכלה הגלובלית, וזו תיפגע גם בישראל. אולם, ניתן לומר שבניגוד לפאניקה התקשורתית בישראל, ללא התארכות דרמטית של משבר הקורונה, או חלילה התפרצות רחבה של הנגיף בישראל עצמה, הפגיעה צפויה להיות מוגבלת בהיקפה ותלויה במידת הפגיעה בכלכלה העולמית.

למעשה, חברות ישראליות אף עשויות למצוא הזדמנויות חדשות לקידום עסקיהן עם סין. כך למשל, חברות שעוסקות בפיתוח מוצרים לענפי הבריאות ולשירותי האונליין, תמצאנה אוזן סינית קשבת במיוחד לשיתופי פעולה. כיום יצוא מכשור רפואי לסין מהווה נתח קטן (6 אחוזים) מסך היצוא לסין. על ישראל לנצל את המוניטין החיובי שלה בתחום זה כדי להגדיל את היצוא בענף זה. בנוסף, המשבר הבריאותי עשוי לספק לישראל הזדמנות להידוק הקשרים עם סין גם בתחומים שאינם קשורים ישירות לבריאות ולהכוונת שיתופי הפעולה הטכנולוגיים לתחומים "רכים", שלא יעמדו בסתירה לדרישות האמריקאיות בנושא. כדי להשיג יעד זה, על ישראל לפעול ברגישות ובאחריות, תוך הזדהות עם שותף ידידותי בשעת משבר, ולהציע תמיכה וסיוע, גם אם סמליים.